

ПРОФЕССИОНАЛ ТАЪЛИМ ТИЗИМИДА ФАНЛАРАРО ИНТЕГРАЦИЯНИ АМАЛГА ОШИРИШНИНГ ДОЛЗАРБЛИГИ

Мавлонов Равшанбек Абдужабборович
Наманган муҳандислик-қурилиш институти

АННОТАЦИЯ

Бозор иқтисодиёти шароитида ишлаб чиқаришнинг юқори малакали, профессионал мобил мутахассисларга бўлган эҳтиёжлари ва касбий тайёргарликни такомиллаштиришида юқори малакали мутахассисларнинг билимларни чуқурлаштириши ва кенгайтириши, таълим мазмунини бойитиши талаб этилмоқда.

Мақолада профессионал таълим тизимида фанлараро интеграцияни амалга оширишнинг долзарблиги, касбий йўналишни кучайтириши, ностандарт ва ижодий фикрлашни ривожлантириши каби масалалар ёритилган.

Калит сўзлар: кадрлар тайёрлаш, интеграция, профессионал, мобил, касбий тайёргарлик, педагогик тафаккур.

АННОТАЦИЯ

В условиях рыночной экономики возникает необходимость углубления и расширения знаний высококвалифицированных специалистов, обогащения содержания образования с целью повышения потребности производства в высококвалифицированных, профессиональных мобильных специалистах и профессиональной подготовки.

В статье рассматриваются такие вопросы, как актуальность междисциплинарной интеграции в системе профессионального образования, усиление профессиональной направленности, развитие нестандартного и творческого мышления.

Ключевые слова: обучение, интеграция, профессиональная, мобильная, профессиональная подготовка, педагогическое мышление.

ABSTRACT

In a market economy, the needs of production for highly qualified, professional mobile specialists and the improvement of professional training require deepening and expanding the knowledge of highly qualified specialists, enriching the content of education.

The article addresses issues such as the relevance of interdisciplinary integration in the vocational education system, strengthening the professional orientation, the development of non-standard and creative thinking.

Key words: training, integration, professional, mobile, vocational training, pedagogical thinking.

КИРИШ

Ҳозирги замонда таълим муассасаларида олган билимларидан ўз касбий фаолиятида кенг ва онгли равишда фойдалана оладиган мутахассисларга эҳтиёж ортиб бормоқда. Ёш мутахассисларни тайёрлаш йўналишларидан бири профессионал таълим ҳисобланади. Профессional таълим тизимининг вазифаси касбий ҳаракатчан, ишлаб чиқаришни доимий янгиланиб турувчи шароитларига тез мослаша оладиган, ўз ўзини назорат қила оладиган мутахассисларини тайёрлашдан иборат.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2020 йилнинг 7 августдаги «Ўзбекистон республикасида узлуксиз бошланғич, ўрта ва ўрта махсус профессионал таълим тизимини тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида»ги 466-сонли қарорига профессионал таълим муассасалари ҳудудларнинг демографик, ижтимоий-иқтисодий ва географик шароитларини, меҳнат бозорининг тегишли соҳа мутахассисларига бўлган талабини, манфаатдор вазирликлар ва идораларнинг кадрларга бўлган эҳтиёжи ҳамда олий таълим тизими билан интеграциялашган таълим дастурлари асосида кадрлар тайёрлашни ҳисобга олган ҳолда ташкил этилади ҳамда бошланғич профессионал таълим босқичида кадрлар тайёрлаш умумтаълим муассасаларининг 9-синф битирувчилари ҳисобидан шакллантирилган гуруҳларда 2 йиллик умумтаълим ва мутахассислик фанларининг интеграциялашган дастурларига асосан касб-ҳунар мактабларида амалга оширилади¹ [1].

Бозор иқтисодиёти шароитида ишлаб чиқаришнинг юқори малакали, профессионал мобил мутахассисларга бўлган эҳтиёжлари ва касбий тайёргарликнинг етарли даражада эмаслиги ўртасида кескин қарама-қаршилик мавжуд. Юқори малакали мутахассисларни тайёрлашга ўтиш асосий билимларни чуқурлаштириш ва кенгайтириш, таълим мазмунини келажакдаги

¹Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори. Ўзбекистон республикасида узлуксиз бошланғич, ўрта ва ўрта махсус профессионал таълим тизимини тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида. 7.08.2020 йил. 466-сон.

касбий фаолиятнинг асосий турлари ва объектлари бўйича фарқлаш ва интеграциялаш, касбий йўналишни кучайтириш, ностандарт ва ижодий фикрлашни ривожлантириш, бўлажак мутахассисларнинг тадқиқот қобилиятларини шакллантиришни талаб қилади [2].

Жамият тараққиётида ўрта касб-хунар таълими тизими муҳим ўрин тутди. Замонавий ишлаб чиқариш техник ходимлардан юқори касбий ва педагогик билимларни талаб қилади.

Бундай мутахассисларни тайёрлаш, ўқувчи шахсини шакллантириш воқеликни акс эттирувчи таълим ватарбия модели доирасида амалга оширилсагина самарали бўлади. Шунингдек, бу модел ривожланиб бориши билан ҳақиқатга яқинлашади ва охир-оқибат унга ўтади. Бу эса ўқитувчилардан фанга муносабатини ўзгартиришни, таълимнинг замонавий назариясини пухта эгаллашни, янги типдаги педагогик тафаккурни шакллантиришни талаб қилади. Буларнинг барчаси касб-хунар таълимида таълим жараёнини фаоллаштиришнинг ажралмас шarti ҳисобланади [3].

Ўрта касб-хунар таълими тизимининг ўзига хос хусусияти - ўқитишнинг икки турини - умумий таълим ва махсус фанларни бир вақтнинг ўзида амалга оширишидир. Муҳандислик ва ишлаб чиқариш технологиясининг доимий ўзгариши шароитида ўрта бўғин мутахассисларини тайёрлаш умумий таълим ва махсус-техник билимларнинг органик бирикмасига асосланган бўлиши керак. Шунинг учун ҳам касбий педагогик фаолиятнинг муҳим муаммоларидан бири бўлажак мутахассисларни ўрта касб-хунар таълими шароитида ўқитишнинг мазмуни, шакллари ва усуллари бўйича интеграциялашдан иборат.

Шу муносабат билан махсус техник ва умумий таълимни интеграциялаш муаммоси алоҳида аҳамиятга эга бўлиб, бу ўрта касб-хунар таълим муассасаларида таълим жараёнини фанлараро интеграция асосида оқилона қуриш имкониятларини ўрганиш вазифасини қўйишни талаба қилади.

Фанлараро интеграция муаммоси педагогиканинг илмий асосларини ривожлантириш учун ҳам, ўқитувчиларнинг амалий фаолияти учун ҳам муҳим аҳамиятга эга. Бу таълим мазмунини тизимлаштириш муаммоси билан боғлиқ бўлиб, унинг асосий масалалари таълим мазмунининг таркибий элементларини ажратиб олиш ва улар ўртасидаги алоқаларни аниқлашдан иборат.

Сўнгги ўн йилликда интеграциянинг турли жиҳатларига қизиқиш ортиб бормокда. Педагогикада интеграция муаммоларини ўрганиш бўйича етарлича бой тажриба мавжуд. Интеграция муаммоларни ўрганишга, ишлаб чиқиш, таълим назарияси ва амалиёти соҳасидаги интеграция жараёнларини таҳлил қилишга бағишланган махсус илмий тўпламлар ва педагогик интеграциянинг

маълум жиҳатларини очиб берувчи монографиялар тайёрланган. Педагогикада интеграция муаммосининг турли жиҳатлари таниқли олимлар томонидан ўрганилган [4].

Сўнги пайтларда олиб борилган қатор тадқиқотларда интеграциянинг педагогик ҳодиса сифатида моҳияти (В.С.Безрукова, Л.В.Тарасов, Н.К.Чапаев), алоҳида фанларни ўрганишдаги интеграциянинг кўникмалари ва турлари (Г.И.Батурина, С.В.Василева, А.В.Усова, Г.Ф.Федоров), фанлараро ва таълимни интеграциялаш усуллари (Д.Зверьев, В.Н.Максимова), фанлараро алоқалар умумий ва махсус техник таълимнинг бирлиги сифатида (К.Ш.Ахияров, А.Ф.Амиров, С.Я.Батышев, В.А.Волков, Д.М.Кирюшкин, И.М.Низомов, М.И.Махмутов, П.З.Тагарьер, В.Н.Федорова)лар томонидан тадқиқ қилинган.

Аммо техникум ва коллежларда ўрта бўғин мутахассисларини тайёрлашда фанлараро интеграция муаммоси ҳалигача мустаҳкам назарий асосга эга бўлмаган. Ушбу мавзу бўйича тадқиқотларнинг аксарияти алоҳида ўқув фанлари ўртасидаги муносабатларнинг алоҳида масалаларига бағишланган. Шу билан бирга, фанлараро интеграциянинг умумий назарий асосларини ишлаб чиқишда қатор тадқиқотлар натижалари алоҳида қизиқиш уйғотади [5].

Психологик-педагогик адабиётларни таҳлил қилиш, техникумлар ва коллежлар тажрибасини ўрганиш, биринчидан, педагогик интеграция унинг фаолиятини услубий, назарий ва амалий даражада ўрганилишини таъкидлаш имконини беради; иккинчидан, педагогик интеграциянинг объектив асослари ва омилларини аниқлашга реал ёндашувлар мавжуд.

Ўрта касб-хунар таълими тизимининг илмий асосланган шарт-шароитлари асосларини ўрганишнинг объектив зарурати шахснинг меҳнат фаолияти, улардаги субъект тизимининг қарама-қаршиликларини кучайтирадиган интеграция жараёнларини талаб қилади.

ХУЛОСА

Шундай қилиб, махсус фанларни мақсадга мувофиқ интеграциялаш ғоясини амалга оширишда ўрта касб-хунар таълими тизимида кадрлар тайёрлашни ташкил этиш назарияси ва амалиётига бўлган эҳтиёж, ўқув жараёнида улардан фойдаланиш шартлари ва услубий тавсияларининг етарли даражада илмий асосланмаганлиги, шунингдек, ўрта касб-хунар таълими тизимида фанлараро интеграциянинг мазмунли технологик асосларини ишлаб чиқиш муаммосини ҳал қилиш бугунги куннинг долзарб вазифаларидан биридир.

REFERENCES

1. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарори. Ўзбекистон республикасида узлуксиз бошланғич, ўрта ва ўрта махсус профессионал таълим тизимини тартибга солувчи норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни тасдиқлаш тўғрисида. 7.08.2020 йил. 466-сон.
2. Ахлибинский С.В. Категориальный аспект понятия интеграции // Диалектика как основа интеграции научного знания: Межвузовский сб. Под ред. А.А.Корольского, И.А.Майзеля. - Л.: Изд-во ЛГУ, 1984
3. Безрукова В.С. Педагогическая интеграция: сущность, состав, механизмы реализации // Интеграционные процессы в педагогической теории и практике: Сб. науч. тр.- Свердловск, 1990.
4. Mavlonov, R. A. (2021). Qurilish konstruksiyasi fanini fanlararo integratsion o'qitish asosida talabalarni kasbiy kompetentligini rivojlantirish metodikasi. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(9), 600-604.
5. No'Manova, S. E. (2021). TA'LIM JARAYONIDA TALABALARNING AMALIY BILIMLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(9), 585-589.
6. No'Manova, S. E. (2021). QURILISH MATERIALLARI, BUYUMLARI VA KONSTRUKSIYALARINI ISHLAB CHIQRISH. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(9), 605-608.